

Р.Ю. Руденко, аспірант
Полтавська державна аграрна академія

ДОСЛІДЖЕННЯ СУТНОСТІ ІННОВАЦІЙ В РОБОТАХ ПРОВІДНИХ УЧЕНИХ СВІТУ

У статті розглянуто підходи різних вчених до визначення поняття «інновація». Запропоновано авторське визначення терміну «інновація».

***Ключові слова:** інновації, нововведення, інноваційний розвиток, інноваційна діяльність, трансформація.*

Постановка проблеми. Інновації або нововведення завжди цікавили вчених та новаторів, доказом є еволюція від кам'яних знарядь праці до двигунів внутрішнього згорання та електроенергії – все це і є циклічний процес застосування інновацій. Що призводить до ефективнішого використання праці, часу людини та призводить до поступального розвитку суспільних відносин та устрою. Сьогодні з масових засобів зв'язку отримуємо інформацію про нові технічні засоби, С. Джобс та продукти компанії Apple, що створили передумови для нових видів комерційних видів діяльності. В свою чергу ще більше революційні нововведення чекають від І. Маска, що в свою чергу призведе до змін в транспортному, комунікаційному напрямках світової економіки. Науковці що проводять дослідження в цьому напрямку розходяться у визначенні поняття та класифікації інновацій, що в свою чергу не дає можливість однозначно зрозуміти причини та закономірності успіху та провали впроваджень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема інноваційного розвитку економіки займає одне з провідних місць у дослідженнях вітчизняних та зарубіжних економістів і учених. До них, перед усім, належать праці Й. Шумпетера, К. Фрімена, П. Друкера, Ф. Ніксона, Г. Менша, Т. Хіротака, Н. Ікуджиро, А. Гремінгера, А. Пригожина. Сьогодні у науковій літературі, як і в минулому відсутній єдиний підхід до визначення категорій «інноваційна діяльність» і «інноваційний процес». На думку одних авторів, це - тотожні поняття, інші вважають, що ці категорії мають різний зміст. Але серед останніх також відсутня єдина точка зору: одні вважають, що інноваційний процес включає інноваційну діяльність, інші - навпаки. Інноваційну діяльність розглядають як процес

І.Т. Балабанов, В.П. Воробйов, Є.Ф. Денісов Г.А. Денісов, М.І. Камецький, Є.М. Рогова, Р.А. Фатхутдінов та ін. Такі вчені, як В.Н. Архангельський, П.М. Завлін, С.Д. Ільєнкова, Г.С. Гамідов, А.І. Ковальова розрізняють поняття інноваційна діяльність і процес.

Мета статті. Мета цього дослідження - узагальнення й уточнення теоретичних викладок до поняття «інноваційний процес», систематизація підходів до вивчення природи інноваційних процесів, дослідження інноваційного процесу. Пояснити роль інновації при забезпеченні ефективного розвитку підприємств в сучасних умовах.

Викладення основного матеріалу. Сучасна економіка країн спирається на інновації, що дають їй переваги бути ефективнішою у використанні ресурсів, продуктивнішою. Першим дослідником, що почав досліджувати нововведення, як стимул до розвитку був Йозеф Шумпетер. Нововведення він визначив, як комбінації старих суб'єктів, тобто створення інших варіацій із наявних сил та речей. Не менший вклад в розвиток інноваційної теорії зробив інший німецький науковець Герхард Менш, що зв'язував темпи економічного зростання із циклічністю після появи базових нововведень [11]. Суть в тому що коли ці базові нововведення стають бути загальнозживані, тоді виникає ситуація застою економіки та технологічного пата. Тобто після нововведень виникає велика кількість нових підприємств, пропозиція на початковому етапі відстає від споживання, потім пропозиція починає переважати над споживанням, в результаті норма прибутковості падає та капітал в свою чергу направляється на фінансові ринки, а потім після певного періоду часу норма прибутку у фінансовому ринку зменшується порівнянні з промисловістю, що призводить до інвестиції в промисловість. Першим науковцем, що пов'язав аналіз статистичних кривих економічного розвитку був Н.Д. Кондратев. В його аналізі він обґрунтував великий цикл економічного розвитку довжиною 45-55 років та перед початком зростаючої хвилі в кожному великому циклі прослідковується першопричиною значні технічні винаходи або відкриття [6], існує і спектр дрібніших хвиль, які мають кон'юнктурний характер. Також він показав, що зміни в сфері техніки виробництва не є випадковими, напрямки та інтенсивність науково-технічних відкриттів є результатом запиту практичної дійсності та попередніх відкриттів. Тобто винаходи можуть не застосовуватись, поки не з'явиться для їх впровадження економічна передумова. Основні інновації на думку Г. Менш та Й. Шумпетер, що вплинули на економічний розвиток системи, були названі кластерами. Комплекс інновацій, пов'язаний спільною технологічною базою, К. Фрімен назвав новою технологічною системою. Перехід від однієї базисної

інновації до їх об'єднання в кластер – це не тільки формальна процедура, на виконання основоположного принципу економіки. Технологічний пат, Г. Менш зазначив, відбувається у фазі рецесії довжині хвилі і в цьому випадку економіка готова до появи інновацій. Протилежну позицію має К. Фрімен, який вважає, що депресія не ініціює, а пригнічує впровадження інновацій, а піднесення технологічних інновацій припадає на період економічного поживлення.

Економічні хвилі – явище багатофакторне; вони пов'язані з хвилями потреб, попиту, корисності, моди тощо. Квантова-хвильова теорія враховує дуалізм поширення інновацій в економіці: невизначеності в енергії і часі. Можна прослідкувати дію принципу Гейзенберга в економіці – непередбаченості запланованого прибутку і термінів його одержання, відсутність жорсткої ієрархічної структури в системах управління, наявності множини горизонтальних гнучких непрямих зав'язків між окремими підприємствами, регіонами, країнами. Квантово-хвильовий підхід виключає поняття інноваційної сфери, оскільки сфера має містити дві складові. Дане розуміння формує поняття інноваційної сфери, що дає змогу розглядати інноваційний процес з позиції генетики [3].

Для розуміння чинників та результатів дій, потрібно зрозуміти, дати визначення що ж таке нововведення або інновація. Цю проблему зазначають Ю. П. Аніскін та Ю. А. Ушаков, не має загально прийнятого підходу, але можливо розділити на два напрямки як результат та процес. Погляди А. Гремінгер та А. І. Пригожин фокусуються на інноваціях, як створення, засвоєння та поширення різного типу новизни та визначає нововведення, нові відносностабільні елементи з ціле направленістю заміни, що застосовується в організації, суспільстві [4].

За розподілом Ю. П. Аніскіна інновації діляться :

а) об'єктивний підхід – за інновації виступають об'єкти. Приклад нові види продукції, методи або способи виробництва, будь яке покращення, що забезпечить зменшення витрат або створить умови для економії. В. Г. Мединський визначає інновації як об'єкт, впроваджений у виробництво в результаті проведеного наукового дослідження або відкриття, якісно відрізняється від попереднього аналога та уточнює його, що не просто впроваджений у виробництво, а успішно впроваджений та приносить прибуток. Згідно досліджень Ю. П. Аніскіна інновація є результат організованої творчої діяльності, що отримав форму у вигляді нових конкурентоздатних видів продукції, технологій, форм і методів виробництва та управління [2], використаний в суспільних, або комерційних цілях;

б) процесний підхід – визначається комплексним процесом створення та використання нових споживчих цінностей товарів, техніки, технологій та іншого. Л.С. Барютін розумів під нововведенням керуємий процес, що виглядає комплексним і виражається у веденні різних змін в наявні системи і структури з ціллю створення, поширення та використання нового або ж модифікованого практичного нововведення, задовольняючи певні суспільні потреби та надає економічний, технічний або соціальні ефекти [4]. Ефекти - є базовими критеріями сталого розвитку.

Сучасні японські науковці – Т. Хіротака, Н. Ікуджиро займались досліджуванням феномену успіху національних компаній. Вони показали, що основним фактором є вміння створювати організаційно знання, розуміється створення нового знання, поширювати по всій організації та впроваджувати в продукції, послугах, мережах [5]. Така система отримала назву «КАЙЗЕН» - що виражається у філософську систему. Тобто кожен працівник на різних рівнях підприємства весь час активно працює над покращенням всіх процесів. Основою теорії є переконання, що покращити можливо все, яким би складним воно не було.

В цілях впорядкованості потрібно використовувати нововведення та інноваційний процес, що відповідає розумінню окремого об'єкту впровадження і нововведення як процес, тобто інновації є результатом інноваційного процесу.

Проаналізувавши еволюцію поглядів вчених на визначення інноваційного процесу В. Хіпель, Б. Твісс, М. Портер, Н. Ляпін визначають, як успішне впровадження продукту чи послуги на ринок. Інший погляд притаманний П. Гардинер, А. Пригожин, А. Казанцева, що визначається як матеріалізоване знання за допомогою якого можливо розв'язати економічні, соціальні задачі. Критика вище наведених підходів в свою чергу створила третій – економічний. Згідно нього інновації, розуміють виробництво якісно іншої економічної потреби. Прихильники такого підходу є П. Друкер, Дж Сорос, К. Прахалад, Ю. Морозова.

Будь яка діяльність має свої специфіку, типологізацію. Першим хто сформував дані особливості був Й. Шумпетер [9].

1) невизначеність – відсутні необхідні для прийняття рішення та визначення правил поведження показників, які в звичайних умовах, як правило дуже гарно відомі;

2) протидія з боку господарюючої системи – зробити щось нове, або по іншому є об'єктивно важче у порівнянні до звичного.

3) протидія від соціального середовища – намагання спроб кожного, хто надіється внести нове взагалі і в економіку. Це дало перше розуміння інноваційної діяльності, як складного процесу з високим ризиком.

За Й. Шумпетером є п'ять різних типів та комбінацій [9].

1) виготовлення нового, не відомого споживачам блага або створення якісного того чи іншого блага;

2) впровадження нового, в певній галузі промисловості ще майже не відомого методу виробництва в основі якого не обов'язково лежить нове наукове відкриття, може визначатись також в новому способі комерційного використання відповідного товару;

3) закріплення нового ринку;

4) отримання нового джерела сировини або напівфабрикату в незалежності чи було раніше дане джерело, або просто не сприймався до уваги, або стояла задача його створити;

5) проведення відповідної реорганізації, наприклад забезпечення монопольного положення або ж підрив такого стану іншого.

Розгорнуту класифікацію дав А. І. Пригожин:

1) за типом нововведення. Технічно-технологічні, продуктові, соціальні, організаційно-управлінські;

2) за інноваційним потенціалом:

а) базові, принципово нові технології, методи управління або види продукції;

б) Комбінаційні, використовують різні комбінації конструкційних з'єднань, типових вузлів;

3) за тиражом:

а) одиночні;

б) дифузні;

4) за завершенням:

а) завершені;

б) незавершені;

5) за результатом :

а) результативні;

б) нерезультативні;

б) за організацією:

а) внутрішньо організаційні;

б) між організаційні;

7) за джерелом замовлення:

а) авторські;

б) замовні;

Впровадження інновацій характеризується також потенціалом, вчені А. Алексєєв, В. Піголов у своїх роботах зазначають, що даний потенціал характеризує організацію успішно сприймати, розробляти та впроваджувати нововведення [1]. Він дає організації можливість до

переходу від старого до нового стану управління системи, з іншої сторони також зберігає рівновагу, безперебійного функціонування комерційної організації в процесі нововведення. Інші вчені В. П. Баганчев, В. Н. Тунін вказали, що інноваційний процес організації – є мірило здатності виконати задачі, забезпечуючи досягнення поставленої інноваційної цілі, тобто здатності до реалізації проекту або програми стратегічних інноваційних змін.

В сучасних економічних умовах базисним фактором ринкового успіху є запит на продукт у споживача, або як відмічає А. В. Пилипенко, що ринковий успіх від якого залежить виробничі показники, в кінці визначає якість продукції.

Оцінивши роботи науковців та життєвий цикл можемо відзначити, що першочергове значення для компанії є продуктові інновації. О. Водачкова наводить такі показники: 55 % інновації продукції вимагають інновацій в технологічному процесі, а 25 % призводять до технологічних змін.

Виникнення інновацій, самої ідеї створити, робити по новому виходить із філософського закону трьох протиріч. Тобто розвиток виникає шляхом діалектичного заперечення старого стану об'єкту новим, нового-новітнім, в результаті чого розвиток поєднує спадкоємність та циклічність. Даним законом можливо продемонструвати зв'язок старого та нового стану об'єкту в розвитку та взаємне перетворення один в один. Діяльності в інноваціях, суспільству нікуди не дітись від заперечення старих властивостей, зав'язків і придбання прямо протилежних, нових станів.

Інноваційна діяльність має свою структуру та порядок. А. І. Пригожин розмежує життєвий цикл нововведень (розробка, проектування, виготовлення, користування, старіння), засвоєння, поширення. Зазначив життєві цикли різні за діапазонами [7]. Л. Водачек та О. Водачкова розділяють інноваційний процес на наступні етапи: Перший – науковий, включає розробка теоретичних підходів до рішення даної проблеми, другий - дослідження, прикладні теоретичні дослідження, експериментальні перевірка моделі. Третій розробка та визначення технічних характеристик виробу, проектування, випробування та узгодження, перевірка у виробництві. Останні два вже зв'язані із практичною роботою, це управління, запуск виробництва та надання послуг, забезпечення економічної стабільності, створення нового виробництва [4].

Висновок. Економічний розвиток країни в цілому залежить від ефективного розвитку кожного підприємства. Таким чином під

нововведенням пропонується розуміти діяльність пов'язану з модернізацією виробничих та інших процесів і може бути зовсім не зв'язана з виробництвом нових товарів та послуг. Нововведення дають змогу забезпечити динамічний та ефективний розвиток господарства, а інновації у більшості випадків розглядається, як матеріалізація ідеї з наступною комерціалізацією створених виробів (товарів, технологій, послуг тощо). Закон єдності і боротьби протилежностей, один з основних законів матеріалістичної діалектики, пояснює тенденції розвитку всього інноваційного процесу, тобто що розвиток об'єктивного світу і пізнання здійснюється шляхом роздвоєння єдиного на взаємовиключні, протилежні моменти, сторони і тенденції, взаємовідношення яких, з одного боку, характеризують ту чи іншу систему як щось ціле і якісно визначене, а з іншого - складає внутрішній імпульс її зміни, розвитку, перетворення в нову якість.

Вище описані теоретичні викладки дають змогу формувати політику держави і регіонів, фінансувати впровадження нововведень та інновацій. Інновації в сучасному економічному житті є спосіб реагування на зміни зовнішнього середовища, а також інструмент утримання наявних і розширення на нові ринки. Розробка нових та вдосконалення існуючих форм, методів та інструментів підтримки інноваційної активності інноваційної системи є перспективним напрямком для подальших наукових досліджень.

Бібліографічний список: 1. Алексеев А. Деловое администрирование на практике: инструмент руководителя / А. Алексеев, В. Пиголов. – Москва: Технологическая школа бизнеса, 1994. – 144 с. 2. Анискин Ю.П. Инновационный менеджмент / Ю.П. Анискин, А.И. Лукьянов. – Москва: 2002. –120 с. 3. Баранов О. Г. Інноваційний процес як об'єкт державного регулювання / О.Г. Баранов. // Актуальні проблеми економіки. – 2004. – № 36. – С. 172 – 178. 4. Барютин Л.С. Управление техническими нововведениями в промышленности / Л. С. Барютин., 1986. – 171 с. 5. Водачек Л. Стратегия управления инновациями на предприятиях / Л. Водачек, О. Водачкова., 1989. – 166 с. 6. Гремінгер Р. Стратегічні розробки потребують інновацій, Проблеми теорії і практики управління / Р. Гремінгер. – 1997. – №6. – С. 112–116. 7. Икуджиро Н. Компания создатель знания. Зарождение и развитие инноваций в японских фирмах / Н. Икуджиро, Х. Такеучи. – Москва: Олимп-Бизнес, 2011. – 384 с. 8. Кондратьев Н.Д. Большие циклы конъюнктуры и теория предвидения. Избранные труды / Н.Д. Кондратьев, Ю.В. Яковець, Л.И. Абалкин. – Москва: Экономика, 2002. – 767 с. 9. Пригожин А.И. Методы развития организации / А. И. Пригожин. – Москва: МЦФЭР, 2003. – 863 с.

10. Управління конкурентоспроможністю підприємства / [С.М. Кліменко, Т.В. Омеляненко, Д.О. Барабась та ін.]. – Київ: КНЕУ, 2008. – 520 с.
11. Шумпетер Й. Теория экономического развития: исследование предпринимательской прибыли, процента и цикла конъюнктуры / Й. Шумпетер. – Москва: Прогресс, 1982. – 455 с.
12. Mensch G. Stalemate in technology innovations. Overcome the Depression / Mensch., 1978. – 241 с.

Р.Ю. Руденко **Исследование сущности инноваций в работах ведущих ученых мира.** В статье рассмотрены подходы разных ученых к определению понятия «инновация», «нововведение». Предложено авторское определение термина «инновация».

Ключевые слова: инновации, нововведения, инновационное развитие, инновационная деятельность, трансформация.

Rudenko R.Y. Investigating the essence of innovations in the works of leading scientists of the world. The economic development of the country depends on the effective development of each enterprise. As it is suggested, novelty is understood as an activity connected with modernizing production and other processes, and it may not be connected with the manufacturing of new goods and providing new services. The need to cognize the essence of innovation for the effective managing impact on innovation activities is emphasized in the article. In addition, different views on the term "innovation" given by foreign and national scholars are considered. The analysis of their scientific papers revealed insufficient theoretical development of innovation issues, which is confirmed by the absence of the common definition of "innovation". Modern scientists accept one of two approaches: innovation is considered as the final result of innovation activities or as a process of introducing innovations in which an invention or idea acquire economic content. The complex approach to the development, analysis, evaluation, and implementation of innovative and investment projects in agricultural production, contributes to economic safety both in the agrarian sector and at agro-industrial enterprises owing to raising the efficiency of innovations and competitiveness. The above-mentioned goals determine the priority directions of the national agrarian science and innovations in all the spheres of the national agribusiness.

The term of novelty is understood as activities associated with the modernization of production and other processes, and it may not be connected with the manufacturing of new goods and providing services. Novelties enable to ensure the dynamic and efficient development of the economy, and innovations in most cases are considered as the implementation of ideas with the subsequent commercialization of the created products (goods, technologies, services, etc.). The law of unity and struggle of opposites, one of the fundamental laws of materialist dialectics, explains the tendencies of the entire

innovation process. The above given theoretical background enables to understand and predict the opportunity to form the policy of the state and regions, finance the introduction of novelties and innovations. Innovation in today's economic life is a method of responding to changes in the external environment, as well as a tool for maintaining the existing markets and expanding into new ones. The development of new and improvement of the existing forms, methods, and tools for supporting innovation activities of the innovation system are a promising area for the research.

Key words: innovations, novelty, innovation development, innovation activities, transformation.

Стаття надійшла до редакції: 13.02.2018 р